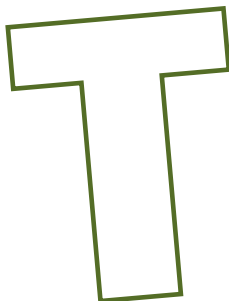


Στο σταυροδρόμι των προκλήσεων για τον 21ο αιώνα



Nothing is
more powerful
than an idea
whose time
has come
(Victor Hugo)

Δημήτριος Ν. Κουφόπουλος, Av. Καθηγητής Brunel University



ο θέμα της Εταιρικής Διακυβέρνησης βρίσκεται στην επικαιρότητα διεθνώς. Τα παγκόσμια οικονομικά σκάνδαλα (Enron, WorldCom, Adelphia κ.λπ.) έφεραν στο φως τις αδυναμίες του συστήματος διαχείρισης και έλεγχου κάθε επιχείρησης. Προβλήματα όπως η αντιπροσώπευση

των μετόχων, η έλλειψη εμπιστοσύνης από τους μετόχους, ο διαχωρισμός ιδιοκτησίας και ελέγχου, τα φαινόμενα αδιαφάνειας από τα ίδια τα στελέχη έκαναν συμβούλους επιχειρήσεων, ακαδημαϊκούς και νομοθέτες, να αναζητούν νέες λύσεις και να αναπτύσσουν καινούργιες προσεγγίσεις τρόπου διοίκησης.

Η φιλοσοφία πίσω από τον ορισμό

Πέρα από τους αυστηρούς συμβατικούς ορισμούς που δίνουμε εμείς οι ακαδημαϊκοί όταν θέλουμε να περιγράψουμε μια ιδέα, έναν επιστημονικό όρο, θα λέγαμε ότι η Εταιρική Διακυβέρνηση δεν είναι απλά ένα σύνολο διαδικασιών, κανόνων εθιμικού δικαίου, νόμων και θεσμών που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο μια επιχείρηση διευθύνεται, διοικείται ή ελέγχεται, αλλά μια γενικότερη φιλοσοφία για τη λειτουργία της σύγχρονης επιχείρησης και την άσκηση εξουσίας σε αυτή. Η προσέγγιση αυτή βασίζεται στις σχέσεις μεταξύ πολλών συμμετεχόντων/ενδιαφερομένων/συσχετιζόμενων με την επιχείρηση (stakeholders), όπως μέτοχοι, εργαζόμενοι, προμηθευτές-πελάτες, δανειστές κ.ά. Για πρώτη φορά, έστω και στο απόγειο του συστήματος της ελεύθερης αγοράς το οποίο παραδοσιακά βασιζόταν στη λέξη «κέρδος», γίνεται αναφορά σε ζητήματα εταιρικής ηθικής, κοινωνικής ευθύνης, συμμετοχής της επιχείρησης στα κοινά, κ.λπ. Οι εταιρείες που θα δείξουν αυτήν την κοινωνική ευαισθησία και την ηθική επιχειρηματική τους πλευρά, ενδέχεται να αναγνωριστούν από το ευρύτερο καταναλωτικό και επενδυτικό κοινό. Την ίδια στιγμή, η τεχνοκρατική διάσταση της Εταιρικής Διακυβέρνησης πηγάζει από το νομοθετικό πλαίσιο και τους μηχανισμούς οι οποίοι έφεραν με τη σειρά τους στη ζωή των επιχειρήσεων μια καινούργια αντίληψη για την ευθύνη των διοικήσεών τους, έναντι των μετόχων τους. Η Εταιρική Διακυβέρνηση προσελκύει επιπλέον το ενδιαφέρον της πολιτείας: τα νομοθετικά σώματα εκδίδουν νόμους, οι ρυθμιστικές αρχές θεσπίζουν κανόνες ή υιοθετούν «Αρχές Εταιρικής Διακυβέρνησης», ενώ τα δικαστήρια εκδίδουν αποφάσεις σχετικές με εταιρικά σκάνδαλα.

Η σημασία της Εταιρικής Διακυβέρνησης

Το πόσο σημαντική είναι η εταιρική διακυβέρνηση σε μικροοικονομικό αλλά και μακροοικονομικό επίπεδο, γίνεται κατανοητό από την ανάγκη επαρκούς λογοδοσίας της διοίκησης και των διευθυντικών στελεχών προς τους μετόχους και την κοινωνία. Για παράδειγμα, η άντληση κεφαλαίων μέσω έκδοσης μετοχών (IPOs ή αύξηση μετοχικού κεφαλαίου) θα πρέπει να γίνεται από «υγιείς» επιχειρήσεις, ικανές να επενδύσουν με διαφάνεια και αποτελεσματικότητα τα αντληθέντα κεφάλαια πετυχαίνοντας έτσι τη μεγαλύτερη απόδοση για τους επενδυτές.

Σε αυτήν την περίπτωση, η εφαρμογή ορθών πρακτικών Εταιρικής Διακυβέρνησης θα συμβάλει στην προστασία των επενδυτών μέσω μηχανισμών ελέγχου στους διαχειριστές, χωρίς να αποκλείεται και αντικατάσταση εκείνων των στελεχών που προβαίνουν σε κατάχρηση των κεφαλαίων αυτών. Ας μην ξεχνάμε ότι η αποτελεσματικότητα της Εταιρικής Διακυβέρνησης βοηθά τις εταιρείες και την εθνική οικονομία κατ' επέκταση, να προσελκύουν χαμηλού κόστους επενδυτικά κεφάλαια μέσω διασφαλίσεων που απορρέουν από την αποτελεσματικότητα αυτή. Έρευνα της McKinsey (2005) κατέδειξε ότι οι επενδυτές ήταν έτοιμοι να επενδύσουν περισσότερα κεφάλαια σε εταιρείες με αποτελεσματικότερες δομές και πρακτικές Εταιρικής Διακυβέρνησης. Έτσι, επενδυτές που δραστηριοποιήθηκαν σε χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Ασίας βρέθηκαν με λιγότερα κέρδη σε σχέση με τους αντίστοιχους της Ευρώπης και με ακόμη λιγότερα από αυτούς του Ηνωμένου Βασιλείου και της Αμερικής. Ο λόγος είναι πολύ απλός: η κοινοποίηση και δημοσιοποίηση εταιρικών πληροφοριών αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του νομικού πλαισίου που διακατέχει την Εταιρική Διακυβέρνηση των χωρών αυτών, κάνοντας τους επενδυτές να επενδύουν τα κεφάλαιά τους με ορθολογικότερο τρόπο.

Corporate Governance Rankings

Αναφορικά με την παραπάνω μελέτη θα ήθελα να σταθώ στα λεγόμενα corporate governance indexes που κατατάσσουν τις επιχειρήσεις με βάση την πιστότερη εφαρμογή του νομικού πλαισίου που διέπει την εκάστοτε χώρα δραστηριότητας, όσον αφορά στην Εταιρική Διακυβέρνηση. Τα διάφορα corporate governance rankings είναι σημαντικά για δύο κυρίως λόγους. Πρώτον, μια κατηγορία επενδυτών (θεσμικοί) χρησιμοποιούν την κατάταξη σαν κριτήριο επένδυσης.

Ο θεσμικός επενδυτής θέλει να διασφαλίζεται το γεγονός, ότι η εκάστοτε εισηγμένη επιχείρηση λειτουργεί με γνώμονα την εξυπηρέτηση των συμφερόντων όλων των ενδιαφερομένων μερών (μεγαλομετόχων, στρατηγικών επενδυτών, μικρομετόχων, στελεχών, κοινωνικού περιβάλλοντος, κ.λπ.), έτσι ώστε όλα τα παραπάνω μέρη να απολαμβάνουν –βάσει ενός δίκαιου καταμερισμού– την ωφέλεια που τους αναλογεί από τη λειτουργία της επιχείρησης. Δεύτερον, η χρηστή Εταιρική Διακυβέρνηση σχετίζεται με υψηλή εταιρική αξία και φήμη. Η τελευταία θεωρείται σημαντικότερο κριτήριο για την αποτίμηση μιας επιχείρησης από ό,τι η χρηματιστηριακή πορεία της μετοχής, η κερδοφορία και η απόδοση των επενδύσεων. Άλλωστε είναι γνωστό ότι πλέον η εταιρική φήμη εντάσσεται στον εταιρικό ισολογισμό ως κεφαλαιοποιησιμο μέγεθος και αποτιμάται ως τέτοιο στην περίπτωση εξαγορών, στρατηγικών συμμαχιών ή κοινοπραξιών. Οι κυριότερες πηγές που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό των δεικτών αυτών είναι:

Η ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΠΛΑ ΕΝΑ ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΝΟΝΩΝ, ΑΛΛΑ ΜΙΑ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΕ ΑΥΤΗ

- Δημοσιοποιημένες οικονομικές καταστάσεις (ετήσια δελτία, οικονομικές καταστάσεις, εταιρικά sites, Τύπος κ.ά.)
- Ιδιωτικές, μη δημοσιοποιημένες πληροφορίες που προέρχονται από συζητήσεις με ανώτατα στελέχη της υπό αξιολόγηση εταιρείας, εσωτερικά έγγραφα κ.λπ.

Ελληνικό Παρατηρητήριο Εταιρικής Διακυβέρνησης

Γίνεται έτσι αντιληπτό πόσο σημαντική είναι η Εταιρική Διακυβέρνηση για την επιχείρηση του 21ου αιώνα, η οποία δεν θα πρέπει να λειτουργεί μόνο με τη λογική του «συμμόρφωση ή εξήγηση» (comply or explain). Η Εταιρική Διακυβέρνηση θα πρέπει να είναι περισσότερο ένα σύνολο κανόνων που εφαρμόζεται οικειοθελώς, παρά υποχρεώσεις που επιβάλλονται από το νόμο και επομένως θα πρέπει να εκλαμβάνεται ως μια πρακτική που θα διασφαλίσει βιωσιμότητα στους δύσκολους καιρούς που διανύουμε. Δυστυχώς το σκεπτικό αυτό δεν έχει υιοθετηθεί πλήρως από τις ελληνικές επιχειρήσεις, δημόσιες και ιδιωτικές.

Εδώ και 10 χρόνια περίπου που ασχολούμαι με το αντικείμενο αυτό και παρακολουθώντας τις εξελίξεις σε διεθνές επίπεδο, οραματίζομαι την ίδρυση ενός Παρατηρητηρίου που στόχο και σκοπό θα είχε τη μελέτη, την παρατήρηση και την καταγραφή των διεθνών πρακτικών και των εξελίξεων στο ευαίσθητο αυτό θέμα.

Έτσι τον Ιανουάριο του 2007, η Σχολή Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Brunel του Ηνωμένου Βασιλείου όπου εργάζομαι ως Αναπληρωτής Καθηγητής Στρατηγικού Μάνατζμεντ, υπέγραψε μνημόνιο συνεργασίας με τον Σύνδεσμο Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (Σ.Ε.Β.) οι οποίοι από κοινού ίδρυσαν το «Ελληνικό Παρατηρητήριο Εταιρικής Διακυβέρνησης» (ΕΠΕΔ), (www.hocg.eu) με αντικείμενο μελέτης την καταγραφή των πρακτικών Εταιρικής Διακυβέρνησης που εφαρμόζονται στην Ελλάδα αλλήλα και διεθνώς.

Έκτοτε το Παρατηρητήριο εκδίδει ετήσιες έρευνες οι οποίες αφορούν σε διάφορους τομείς της ελληνικής οικονομίας όπως τις εισηγμένες εταιρείες του Χ.Α.Α., τις δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμούς (Δ.Ε.Κ.Ο.), τα νοσοκομεία, τις ποδοσφαιρικές ανώνυμες εταιρείες (Π.Α.Ε.) και τέλος τις ελληνικές ναυτιλιακές εταιρείες που είναι εισηγμένες στα διεθνή χρηματιστήρια.

Με εξαίρεση τις τελευταίες, για τις οποίες εκ

των πραγμάτων και λόγω του αυστηρού νομικού πλαισίου Εταιρικής Διακυβέρνησης που διέπει τα διεθνή χρηματιστήρια (NYSE, NASDAQ, LSX, SGX) η εφαρμογή του νόμου ακολουθείται απαρέγκλιτα, οι υπόλοιπες ομάδες εξέτασης παρουσιάζουν αρκετές παρεκκλίσεις ως προς την πιστή εφαρμογή του νόμου (Ν. 3016/2002, Ν. 3429/2005).

Ο «Δωδεκάλογος» της Εταιρικής Διακυβέρνησης

Συνοψίζοντας, θα ήθελα ότι ο δωδεκάλογος για μια αποτελεσματική Εταιρική Διακυβέρνηση θα πρέπει να περιέχει τα εξής:

1. Ισχυρό, διοικητικό συμβούλιο που θα ελέγχει τη διαχείριση για λογαριασμό των μετόχων της εταιρείας. Κατάλληλη σύνθεση του Δ.Σ. που να πληροί τα κριτήρια ανεξαρτησίας και σαφούς διαχωρισμού αρμοδιοτήτων.
2. Σαφή διαχωρισμό ρόλων Προέδρου και Διευθύνοντα Σύμβουλου ώστε να μην υπάρχει συγκέντρωση εξουσίας (separation vs duality).
3. Επαρκή εκπροσώπηση των γυναικών στη σύνθεση του Δ.Σ. όπως ήδη εφαρμόζεται σε διάφορες χώρες της Ευρώπης (Νορβηγία, Ισπανία, Κάτω Χώρες).
4. Θεσμοθέτηση επιτροπών (ελέγχου, αμοιβών, διαδοχής, διαχείρισης κινδύνου, κ.ά.) που θα διευκολύνουν το έργο του Δ.Σ.
5. Εποπτεία των αποδοχών των μελών Δ.Σ. με την ύπαρξη αρμόδιας επιτροπής (remuneration committee) που θα απαρτίζεται από ανεξάρτητα μέλη του Δ.Σ.
6. Ανεξάρτητη ελεγκτική λειτουργία, με λεπτομερείς διαδικασίες για την επιβεβαίωση της ακρίβειας των οικονομικών καταστάσεων η οποία θα επικουρείται από την επιτροπή ελέγχου (audit committee), η οποία θα αποτελείται από ανεξάρτητα μέλη Δ.Σ.
7. Αυστηρή τήρηση του εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας. Η ίδια η επιχείρηση θα πρέπει να διαθέτει τους μηχανισμούς που χρειάζονται για να εξασφαλιστεί ότι όλα τα εμπλεκόμενα μέλη (senior managers και εργαζόμενοι) τηρούν τον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας.
8. Σταδιακή εισαγωγή αξιολόγησης και εκπαίδευσης διοικητικών συμβούλων.
9. Κοινοποίηση τόσο οικονομικών όσο και μη οικονομικών εκθέσεων, που θα αποσκοπούν στο να παρέχουν σε μετόχους και πιθανούς επενδυτές μια ακριβή, έγκυρη και ολοκληρωμένη εικόνα της εταιρείας.
10. Οι ορκωτοί ελεγκτές θα πρέπει να δεσμεύονται από ένα ισχυρό κώδικα δεοντολογίας που ισχύει για το επάγγελμά τους.
11. Ευαισθητοποίηση σε θέματα εταιρικής κοινωνικής ευθύνης. Η εταιρεία θα πρέπει να βγάλλει προς τα έξω το «ανθρώπινο» πρόσωπό της.
12. Κυβέρνηση και νομοθέτες καθώς και αρμόδια διοικητικά όργανα, θα πρέπει να διαθέτουν την υποδομή και το κατάλληλο στελεχιακό δυναμικό για να διεξάγουν ενδελεχείς έρευνες για την πιστή εφαρμογή του ελάχιστου, που επιτάσσει ο νόμος.

Η Εταιρική Διακυβέρνηση όπως και η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σηματοδοτούν νέες αντιλήψεις και τρόπους διοίκησης, δημιουργώντας συγκριτικό πλεονέκτημα για την επιχείρηση που θα την εφαρμόσει. ♦